

DVI PASTABOS

R. MIRONAS

Žmogų, kuris užsiima *metodika*, pas mus vadina tai *metodistu*, tai *metodininku*. Tie, kurie preferuoja ilgą ir nepatogų žodį *metodininkas*, paprastai nurodo, kad *metodistu* vadinamas religinės sekto narys.

Esant nepasitenkinimo ir vienu, ir kitu žodžiu, atrodo, kad geriausia būtų *metodikos* specialistą vadinti *metodiku*. Juk turime šalia *botanika*, *diagnostika*, *dogmatika*, *ekscentrika*, *fizika*, *grafika*, *gramatika*, *heraldika*, *isterika*, *keramika*, *kritika*, *logika*, *matematika*, *mechanika*, *mozaika*, *optika*, *politika*, *praktika*, *technika* etc. žodžius: *botanikas*, *diagnostikas*, *dogmatikas*, *ekscentrikas*, *fizikas*, *grafikas*, *gramatikas*, *heraldikas*, *isterikas*, *keramikas*, *kritikas*, *logikas*, *matematikas*, *mechanikas*, *mozaikas*, *optikas*, *politikas*, *praktikas*, *technikas* etc.

Sudėtinė priesaga *-ika-* lengvai segama prie įvairiausių, daugiausia graikiškų, kamienų. Turime dar žodžius: *agnostikas*, *analitikas*, *anemikas*, *chemikas*, *cholerikas*, *diabetikas*, *flegmatikas*, *istorikas*, *komikas*, *melancholikas*, *paralitikas*, *sangvinikas*, *sifilitikas*, *sintetikas*, *tragikas* etc.

Iš hibrido *lingvistika* nedarome *lingvistikas*, nes turime trumpesnį ir patogesnį *lingvistas*, iš kurio ir padaryta *lingvistika*. Tačiau be reikalo kai kieno yra peršamas *fonetistas*. *Fonetikos* specialistas turėtų būti vadinamas *fonetiku*, kaip *gramatikos* — *gramatiku*, o *metodikos* — *metodiku*.

Visi čia pacituoti *graikiški* žodžiai turi pastovų kirtį trečiajame nuo galo skiemenyje. Lietuvių kalba puikiausiai priima tokią žodžio fonetinę sandarą. Jie patogūs yra dėl savo pastovaus kirčio.

* * *

„Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ turime užfiksuota: *filològas*, *filosòfas*, *homonimas*, *metòdas*, *sinonimas* etc.

Kyla klausimas, kodėl žodyno autoriai dirbtinai nukelia tų graikiškų žodžių kirtį į antrąjį nuo galo skiemenį? Šitaip suvokiant vardininką, juk kirtis vienaskaitos įnagininke ir daugiskaitos galininke turi nusikelti

į žodžio galą (*filologù, filologùs* etc.). O taip retas kuris iš mūsų daro. Ir įsigali žargoninis kirčiavimas. Ar ne geriau būtų palikti ištikimam graikiškojo originalo kirčiavimui? Graikų kalbos vardininko kirčiavimas yra: *philólogos, philósophos, homónymos, méthodos, synónymos*. Trečias nuo galo skienuojamas taip pat vienaskaitos galininke bei šauksmininke ir daugiskaitos vardininke bei šauksmininke. Jei kiti linksniai nukelia kirtį į antrąjį nuo galo skiemenį, tai tas liečia tik graikų kalbos kirčio dėsni (kirtis nusikelia į antrą nuo galo skiemenį, jei paskutinis skienuojamas yra ilgas), kurį perkelti į lietuvių kalbos kirčiavimą būtų, švelniai tariant, per drąsu. Lietuvių kalbai išeities punktas turėtų būti vardininko kirtis. Juk ir lietuviškus vardus kitomis kalbomis mes cituojame su vardininko, o ne su, pvz., įnagininko kirčiu. Jonas rusiškai turi palikti *Йónac*, o ne *Йонáс*. Lietuvių kalbos įnagininko kirčiavimo žodžio gale (*Jonù*), žinoma, nereikia brukti į rusų kalbą.

O ar ne panašiai mes elgiamės, perkeldami graikiškus žodžius į lietuvių kalbą?!

Minėtų graikiškų II linksniuotės žodžių kamienas pilnai išryškėja vardininko linksnyje.

Visai kitas reikalas bus tada, kai graikiškojo III linksniuotės žodžio kamienas vardininko linksnyje dėl fonetinių dėsnių yra tiek nukentėjęs, kad pasirodo nepilnas. Tada neišvengiamai tenka imti į lietuvių kalbą kilmininko linksnio formą, kur kamienas išlieka sveikas.

Tačiau imant graikų kalbos antrosios linksniuotės žodį, būtina lietuvių kalboje išlaikyti jo vardininko formą su kirčiavimu trečiajame nuo galo skiemenyje.

Kirčiuodami: *filòlogas, filòsofas, homònimas, mètodas, sinònimas*, mes būtume solidarūs su įprastiniu rusų kalbos kirčiavimu (*Филóлог, Филóсоф, омóним, мéтод, синóним*) ir išvengtume nemalonios painiavos, kuri dažnai kyla greta vartojant tuos pačius tarptautinius žodžius lietuvių ir rusų kalba (pvz., verčiant žodžiu), bet su nelemtai skirtingu kirčiavimu.

Tačiau svarbiausia yra tai, kad, kirčiuojami trečiajame nuo galo skiemenyje, tie žodžiai išlaikys tą patį kirtį visuose skiemenyse ir gero-kai sumažins pas mus žargoninio (arba tarminio) kirčiavimo atvejų skaičių.
